

De Berliner Republik

Duitsland wil een gewoon land zijn

Achtergrond - 1 februari 2002

door Suzanne Barbier

Niets heeft zo'n grote aantrekkingskracht op de Berlijnganger als de geschiedenis van de stad. Miljoenen toeristen bezoeken jaarlijks de stad om door het roemruchte Duitse verleden te dwalen.

Brandenburger Tor, Reichstag en Gedächtniskirche: de geschiedenis wordt tastbaar op elke straathoek. Toch is Berlijn niet alleen een openluchtmuseum zoals menige andere Europese hoofdstad. Wie door de stad wandelt, ervaart dat Duitsland een ander land is geworden sinds de val van de Muur. Een land dat 'gewoon' wil zijn, als ieder ander. Een verhaal over hoe met de *Berliner Republik* een nieuw hoofdstuk in de Duitse geschiedenis is begonnen.

"Mieten Sie sich Ihr Stück Geschichte", schreeuwt een billboard op een appartementencomplex tegenover Check Point Charlie, de beruchte grensovergang uit de Koude Oorlog. Ook al zou je het als bezoeker willen, je kan niet om het verleden heen in Berlijn. Wie door de stad gaat krijgt het gevoel alsof een boekenkast vol Duitse geschiedenis is omgevallen. Moeiteloos wandel je van de Pruisische glorie aan Unter den Linden" door de neoclassicistische Brandenburger Tor naar de postmoderne Potsdamer Platz. Al die monumentale plekken maken indruk omdat ze elk een hoofdstuk uit de Duitse geschiedenis weerspiegelen. Een geschiedenis die niemand in Europa onberoerd heeft gelaten. Ook voor de Duitsers zelf is de identiteit van hun land nauw verbonden met Berlijn. Het is de stad waar de twee Duitse keizers zetelden, symbool van de Duitse eenheid aan het eind van de negentiende eeuw. De stad ook die vóór de Eerste Wereldoorlog gold als het mondiale centrum van techniek en vooruitgang. In de jaren daarop werden de tegenstellingen nog groter: in de *Roaring Twenties* was Berlijn een mondaine metropool en culturele magneet. In de duistere jaren daarna werd de stad de zetel van dictatuur en Europese vernietiging. En ook staat Berlijn in ieders geheugen gegrift als symbool van de Koude Oorlog en een gedeeld Duitsland.

Onbehagen

Na de val van de Muur in 1989 werkte de regering van bondskanselier Helmut Kohl in hoog tempo aan de *Wiedervereinigung* van Oost- en West-Duitsland. Kohls enthousiasme over wat hij zag als een 'historische kans', werd echter niet door iedereen gedeeld. De Europese burens voelden zich enigszins ongemakkelijk bij de haast die Kohl had om een ongedeelde Duitse staat tot stand te brengen. Het vooruitzicht dat Berlijn opnieuw het politieke centrum van Duitsland zou worden, versterkte hun terughoudendheid. Een verenigd Duitsland zou opnieuw het grootste en economisch sterkste land in het hart van Europa worden. Wie zegt ons dat er dit keer niet weer een bedreiging vanuit gaat?, zo vroegen de vele burens zich af. De *Einheitskanzler* was zich van dit historische wantrouwen tegenover de Duitse reus goed bewust. Het verenigde Duitsland zou nooit meer de Europese hegemonie op het spel zetten, verzekerde hij de andere regeringsleiders. Om dat te bewijzen toonde Kohl zich nogmaals de motor achter de Europese Unie. Nog in 1991 werden de lidstaten in Maastricht het eens over de monetaire eenwording. Ook in eigen land ondervond het besluit van de Duitse regering om Berlijn de nieuwe hoofdstad te maken veel weerstand. Veel Duitsers vonden de stad te beladen. Was dat niet vragen om ellende als de zetel van het Wilhelmische Keizerrijk en het Derde Rijk opnieuw het centrum van de Duitse macht zou worden? Uiteindelijk besliste het parlement toch in het voordeel van Berlijn.

Generatie van 68

In de ruim tien jaar na 'Maastricht' is in Duitsland veel veranderd. Anno 2002 is bondskanselier Kohl van zijn voetstuk gevallen en zit 'zijn' partij, de CDU, in de oppositiebankjes. De Duitsers hebben in 1998 gekozen voor een rood-groene coalitie onder leiding van sociaal-democraat Gerhard Schröder. Daarmee werd duidelijk dat Duitsland niet alleen toe was aan een wisseling van de macht, maar ook aan een nieuwe visie. Een meerderheid van de kiezers tekende namelijk voor politieke leiders die behoren tot de generatie 68. Die generatie, anders dan die van Helmut Kohl, heeft de Tweede Wereldoorlog niet (bewust) meegemaakt. Zij gaat daarom ook anders om met het verleden. In 1998 barstte daarover een hevige discussie los. De alom gerespecteerde auteur Martin Walser, die als kind de oorlog nog meemaakte, gaf daartoe de aanzet. Hij waarschuwde de Duitsers ervoor Auschwitz niet te "instrumentaliseren" om de herinnering levend te houden. Hij wilde niet meer voortdurend in de schaduw van het verleden moeten leven maar ook de positieve aspecten van het Duits zijn mogen beleven zonder zich schuldig te voelen. Het debat dat daarop volgde maakte duidelijk dat veel (jonge) Duitsers het met Walser eens waren. Ruim vijftig jaar na het einde van de oorlog was de herinnering aan het Derde Rijk deel van het collectieve Duitse geheugen geworden. De Duitsers vonden dat ze weer vooruit mochten gaan kijken zonder dat hen dat verweten werd. Ook al omdat Duitsland ruim vijftig jaar lang

had bewezen de democratie een warm hart toe te dragen. De Duitser hoefde zich niet meer te schamen voor zijn Duits-zijn. Dat was een baanbrekende verandering.

Zelfvertrouwen

Berlijn is sinds de verhuizing uit Bonn opnieuw de plaats waar de veranderende identiteit van Duitsland zich manifesteert. De naam *Berliner Republik* staat voor het nieuwe zelfvertrouwen dat Duitsland laat zien. De bezoeker beleeft dat met eigen ogen als hij over de Potsdamer Platz, het nieuwe postmoderne centrum van Berlijn, slentert en door kolossale nieuwbouw is omsingeld. Hier manifesteert zich het Duitse bedrijfsleven: zelfbewust en ambitieus. De architectuurcritici verschillen van mening over dit plein maar sinds het begin vormt het een groot trekpleister voor toeristen. De vernieuwing is ook te ervaren op een rondgang door voormalig Oost-Berlijn, waar stadsbestuur en projectontwikkelaars geestdriftig de verkommerde stadswijken renoveren. En de bezoeker ziet hoe raar de geschiedenis kan lopen als hij boven op de oude Rijksdag de stad beziet. Het parlamentsgebouw dat decennia stond voor de ondergang van de Duitse democratie, is nu het symbool van het verenigde Duitsland. Niet alleen trekt de glazen koepel duizenden bezoekers per dag, ook de Duitsers zelf zijn trots op het monument dat gezien wordt als een van de nieuwe wereldwonderen.

Wereldtoneel

"Het nieuwe Duitsland" beperkt zich niet tot de architectonische hoogstandjes in de hoofdstad. De Platz der Republik met de Reichstag en het Bundeskanzleramt vormt het epicentrum van een Duits optreden in de internationale politiek, dat ongekend zelfverzekerd is. Stap voor stap hebben bondskanselier Schröder en de rood-groene regering de afgelopen drie jaar een prominente rol opgeëist op het wereldtoneel. Een rol die Duitsland al lang toebehoorde gezien het politieke en economische gewicht, maar nooit werd geclaimd uit vrees de Europese bureaus voor het hoofd te stoten. Met de *Berliner Republik* is aan die terughoudendheid een einde gekomen. De Duitse bondskanselier ontvangt tegenwoordig wereldleiders als Blair en Poetin alsof hij nooit anders heeft gedaan. Ook zijn minister van buitenlandse zaken, Fischer, reist geregeld naar het Midden-Oosten om te bemiddelen in de crisis tussen de Israël en de Palestijnen. Tekenend voor het nieuwe bewustzijn van Duitsland was bovendien het parlamentsbesluit afgelopen herfst om Duitse soldaten naar Afghanistan te sturen. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog zouden Duitse troepen niet in het kader van een vredesoperatie maar direct bij oorlogshandelingen worden betrokken. De boodschap aan de wereld en de twijfelaars binnen de grenzen was duidelijk: Duitsland is bereid om zijn verantwoordelijkheid te nemen, als de Navo daarom vraagt. De Duitse staat is daarin net zo 'gewoon' als de andere partners van het

bondgenootschap.

Met de *Berliner Republik* is een nieuw hoofdstuk in de Duitse geschiedenis begonnen. Er is een nieuwe generatie gekomen die vanuit de hoofdstad haar blik richt op Europa. Een politiek leiderschap dat Duitsland een brug wil laten zijn tussen West- en Oost-Europa. Als straks de Europese Unie wordt uitgebreid met tien landen ten oosten van Duitsland, is dat niet alleen een kans voor de Duitse economie, maar ook voor de Europese stabiliteit. De *Berliner Republik* brengt op die manier een verenigd Europa dichterbij.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/4220/de-berliner-republik>